

ESQUEMA – RESUMO

A PROSA DE NON FICCIÓN

1. A PROSA DE NON FICCIÓN.

A PROSA DE NON FICCIÓN: O ENSAIO		
DEFINICIÓN	Xénero que trata de materia doutrinal e non ficcional. O propósito estético queda subordinado aos fins ideolóxicos	
CARACTERÍSTICAS	— Subxectividade — Estrutura aberta e propósito reflexivo. — Non exhaustividade — Diversidade temática — Carencia de estrutura ríxida — Carácter dialogal	
ESTRUTURA	O xénero do ensaio caracterízase polo predominio das formas da exposición e argumentación :	Exposición: consiste na exposición dun tema co obxectivo de facerllelo comprender a outras persoas. O que expón mantense nun plano obxectivo .
		Argumentación: adoita engadirse á exposición co obxectivo de defender unha opinión.
CLASIFICACIÓN	Ensaio persoal	
	Ensaio formal	

2. O ENSAIO NAS DIFERENTES ETAPAS LITERARIAS

O ENSAIO	
Na preguerra	As grandes achegas ensaísticas foron as publicacións do Seminario de Estudos Galegos (1923) e as múltiples obras escritas polos homes <i>Nós: Dos nosos tempos</i> de Cuevillas; <i>Nós, os inadaptados</i> , e <i>Teoría do Nacionalismo galego</i> de V. Risco e <i>Guía de Galicia</i> de Otero Pedrayo entre outras.
Na posguerra	A editorial Galaxia consagra o ensaio en lingua galega, principalmente centrado na análise da saudade (<i>Siñificado metafísico da saudade</i> de Ramón Piñeiro), na reflexión sobre o humor (<i>O segredo do humor</i> de Celestino Fernández de la Vega) e sobre o apego á terra do home galego (<i>Mito e realidade da terra Nai</i> de Xoán Rof carballo).
Na actualidade	O xénero ensaístico diversifica a súa temática desde os anos 80, así temos ensaio teolóxico, lingüístico, sociolingüístico e literario, ensaio histórico-nacionalista, ensaio artístico, económico e de temática medioambiental. Curiosamente o ensaio filosófico diminuíu con respecto á década dos 50 cando ten un desenvolvemento forte grazas á Editorial Galaxia. Nos últimos tempos continúa a ampliación temática por exemplo no campo da enxeñaría, da biografía ou do ensaio memorial. Así mesmo hai un incremento paulatino do ensaio feminista grazas a Carme Blanco, M ^a Xosé Queizán, ou M ^a do Cebreiro.

3. AUTORES E OBRAS AGRUPADOS POR TEMAS

3.1. O ensaio político

A obra máis representativa é *Sempre en Galiza*, de **Daniel Rodríguez Castelao**, Está dividida en tres libros e un limiar e trata cuestións fundamentais para o pobo galego: a súa particularidade e diferenzas con outros pobos que conforman o estado español, a necesidade de elaborar un Estatuto de Autonomía para Galicia, etc. Considérase a Biblia do galeguismo.

Antón Villar Ponte publicara *Nacionalismo Gallego. Nuestra afirmación regional* (1916), escrito en castelán e que, a pesar disto, pode ser considerado o primeiro ensaio político das nosas letras. É un traballo que exerceu grande influencia en *Sempre en Galiza* de Castelao. Un pouco antes desta obra clave, **Vicente Risco** demostrará por que na súa época (anos 20) foi considerado o verdadeiro teórico do nacionalismo galego en obras como *Teoría do Nacionalismo galego* e *El problema político de Galicia*.

Xosé Manuel Beiras Torrado (1936) recolle os seus escritos políticos en varios volumes. O primeiro deles titúlase *Por unha Galicia liberada* (1984) ao que lle segue *Prosas de combate e maldicer* (1991) e *O estado da nación*.

3.2. O ensaio económico.

Xosé Manuel Beiras, autor de *O atraso económico de Galicia* (1978), ensaio que se converterá en referente de inmediato, chegando a súa influencia incluso a traballos

publicados nos nosos días. Non podemos, con todo, menosprezar traballos como *Estructura y problemas de la población gallega* (1970), escrito en castelán e centrado na problemática da emigración.

3.3. O ensaio histórico e antropológico

Os antecedentes ao ensaio histórico actual hainos que ir buscar ao primeiro cuarto do século XX, dominado polo **Grupo Nós**. A importancia que en xeral tivo para eles o ensaio, multiplicábase cando se trataba do ensaio histórico, que procuraba sentar as bases da nosa identidade. Así o viu o **Seminario de Estudos Galegos** (SEG), que naceu no 1923. O espazo deixado pola desaparición do SEG tras a Guerra Civil foi cuberto, en parte, por traballos realizados de xeito individual patrocinados por entidades como o Instituto Padre Sarmiento de Estudos Galegos, que nacerá no ano 1944. Os traballos dos anos 50 de **Florentino Cuevillas** ou **Xosé Filgueira Valverde**, verán a luz ao abeiro desta institución.

Tamén foi importante a fundación da Editorial Galaxia, onde viu a luz a *Historia de Galicia* de **Vicente Risco** (1952).

Mentres no exilio, no ano 1962, saía do prelo a *Historia de Galicia* de **Ramón Otero Pedrayo**, nova entrega á historiografía que completa o percorrido iniciado no ano 1933 co *Ensayo histórico sobre la cultura gallega*, escrito orixinariamente en castelán cunha tradución ao galego no ano 1982.

O ensaio antropológico ten o seu principal precursor na figura de **Vicente Risco**. **Risco** será o responsable do que poderíamos cualificar como o primeiro «ensaio de autodefinición»: *Nós, os inadaptados*, que radiografiará a actividade e pensamento de todo un grupo, a Xeración Nós. Contribuirán a autoanalizar dita xeración **Florentino Cuevillas** coa obra *Dos nosos tempos* e Ramón Otero Pedrayo con *Arredor de sí*. Tamén **Castelao**, membro do mesmo grupo, achegárase ao ensaio etnográfico.

3.4. O ensaio sociolingüístico

Ricardo Carballo Calero, afianzado no reintegracionismo ata o día do seu pasamento, manterá a súa coherencia ante as teses oficialistas da Academia Galega. Publica o groso da súa obra ao longo dos anos 80 do século XX, chegando a inicios da década dos 90.

A **Xesús Alonso Montero** (1928) podémolo considerar, a finais dos anos sesenta e inicios dos setenta, como o fundador do ensaio sociolingüístico para as letras galegas.

Pilar García Negro (1953): os seus traballos aparecerán nos anos noventa, e teñen como obxectivo fundamental a análise da relación entre a lingua e a súa lexislación

3.5. O ensaio filosófico

A necesaria dignificación do galego para que puidese servir como medio de expresión en calquera contexto, provoca que o ensaio de corte filosófico teña unha aparición un tanto serodia. Serán os membros da Xeración Nós (particularmente Vicente Risco), os que se aproximen en primeiro lugar a este tipo de ensaio. Virá, non obstante, o verdadeiro impulso cos integrantes do **Grupo Galaxia**: **Ramón Piñeiro**

(1915-1990) (Letras Galegas 2009) con *Filosofía da saudade* (1984) pon o punto e final a toda unha obra de pensamento.

Celestino Fernández de la Vega (1914-1986) aborda, dende unha perspectiva filosófica, o tema do humor no pobo galego. Materialízanse as súas pescudas en *O segredo do humor* (1963).

Xoán Rof Carballo (1905-1944) deixounos un traballo titulado *Mito e realidade da terra nai*, publicado en Galaxia no ano 1957, no que caracteriza o ser galego, galego portugués para ser máis exactos, por ter un profundo sentimento intimista – telúrico. Domingo García Sabell (1909-2003) aplica nos seus traballos a filosofía ao ámbito médico.

3.6. O ensaio teolóxico e relixioso

No ámbito das revistas e publicacións periódicas, para o ensaio relixioso e teolóxico actual, hai un bo precedente en *Logos*, revista editada en Pontevedra na década dos anos 20 do século XX. A partir dos anos setenta aparecerán revistas novas, publicacións como *Encrucillada* e *Irimia*.

No ámbito ensaístico propiamente dito hai que contar con figuras do peso de **Xosé Chao Rego** (*Introducción ao Xénese*, 1972, ou *A condición homosexual*, 2000) e **Andrés Torres Queiruga** (*Teoloxía e sociedade*, 1974; *A revelación de deus na realización do home*, 1985)

3.7. O ensaio literario

Quizais o texto *Preludio a toda estética futura* de **Vicente Risco**, poida ser considerado como o primeiro ensaio literario galego, aínda que segue o enfoque que este mesmo escritor seguía en *Nós, os inadaptados* ou Florentino Cuevillas en *Dos nosos tempos*: un exercicio de autodefinición máis que a redacción dun ensaio propiamente dito.

Andando adiante no tempo, na época da Xeración Galaxia, atopámonos cunha serie de ensaios que, a pesar de ser considerados como filosóficos, fan un forte fincapé no aspecto literario, particularmente no universo rosaliano e na análise da relación que a escritora ten coa saudade: *A saudade en Rosalía* (1952) de **Ramón Piñeiro** e *Sete ensaios sobre Rosalía* de **Celestino Fernández de la Vega**.

A relación entre o feminismo e a literatura obsérvase nos traballos de **María Xosé Queizán** e de **Carme Blanco**.

Como exemplo de ensaio literario que fai un achegamento á historia da literatura fuxindo da estrutura canónica dun manual temos *De Pondal a Novoneyra* (1984) de **Xosé Luis Méndez Ferrín**.

3.8. O ensaio de temática medioambiental

Este ensaio ten un cultivo escaso. Podemos mencionar as publicacións periódicas Cerna e Adegas-Cadernos, e as achegas de autores como **Ramón Varela** *A choiva ácida* (1999), **Xesús Pereiras** *Os incendios forestais en Galicia* (2001), **Xosé Manuel Beiras** *A catástrofe do Prestige* (2003) e *A cuestión ambiental en Galicia* (2006) de **Francisco Díaz-Fierros**.